

Федчук Л. І.,

доцент Національного авіаційного університету

(м. Київ)

ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Анотація. Стаття присвячена пошуку ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів. У ній обґрунтовано необхідність оптимізації рівня педагогізації навчальної діяльності студентів на заняттях з сучасної української літературної мови, окреслено форми та методи професійно орієнтованого викладання цієї навчальної дисципліни.

Ключові слова: професійна підготовка учителя-філолога, професійно орієнтоване навчання, педагогізація процесу навчання, форми й методи роботи, сучасна українська літературна мова.

Summary. The article is devoted to finding the effective ways of forming the professional competence of future philology teachers. It is substantiated the necessity of optimizing the level of pedagogicization of students' educational activity at the lessons of modern Ukrainian literary language. The forms and methods of professionally oriented teaching of this discipline are outlined.

Key words: professional training of philological teacher, professionally oriented teaching, pedagogization of the learning process, forms and methods of work, modern Ukrainian literary language.

Постановка проблеми. Суттєві зміни в економіці, соціальному житті та освіті, викликані процесом державотворення в нашій країні, вимагають від закладів вищої освіти «забезпечення фундаментальної підготовки фахівців» [1, с. 3], що, в свою чергу, зумовлює перегляд змісту, форм і методів професійної

підготовки спеціалістів, у тому числі й учителів. «Насамперед потребує вдосконалення їх професійно-педагогічна підготовка, зокрема, її конкретизація й наближення до майбутньої професійної діяльності» [2, с. 80].

Одним зі шляхів розв'язання зазначеної проблеми є професійне спрямування навчання з усіх дисциплін навчального плану, адже, як справедливо стверджують О. Набока та С. Чайченко, узагальнюючи наукові праці В. Сластьоніна, «неможливо професійно зорієнтувати і повноцінно підготувати студентів до роботи в школі лише на заняттях з педагогіки, психології, методики й у процесі педагогічної практики, якщо всі інші предмети навчального плану дають тільки спеціальні та загальноосвітні знання без урахування специфіки професійно-педагогічної діяльності» [3, с. 11]. Процес проникнення цілей розвитку людини та інших педагогічних ідей у різні науки й види діяльності називається педагогізацією [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему педагогізації навчання процесу активно досліджували Ю. Бабанський, І. Волотівська, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Л. Максимов, О. Набока, О. Пехота, О. Савченко, В. Сластьонін, Л. Хомич, С. Чайченко та інші вчені. Проте питання про особливості професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів досі ще не знайшло достатнього висвітлення в наукових дослідженнях.

Мета статті – окреслити потенційний зміст і способи організації професійно орієнтованої підготовки майбутніх учителів-філологів на заняттях з сучасної української літературної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація поставленої мети передбачає перебудову змісту та технології проведення як лекційних, так і практичних занять з цієї навчальної дисципліни.

На лекціях необхідно: 1) об'єднувати в систему логічно пов'язані мовні факти й подавати їх укрупненими, завершеними блоками; 2) чітко виділяти з необхідного теоретичного матеріалу той, який подається вперше; 3) активно залучати студентів до висвітлення знайомого їм матеріалу; 4) сконцентровувати

значну частину навчального матеріалу в таблицях-узагальненнях і опорних схемах до теми кожного блоку.

Такий підхід до організації лекційних занять дасть можливість швидше подати необхідний теоретичний мінімум про ту чи іншу мовну одиницю та вивільнить час для розширення змісту, доповнення його певними компонентами практичного спрямування, зокрема культуромовленнєвим і лінгводидактичним.

Культуромовленнєвий компонент змісту передбачає формулювання на основі поданого теоретичного матеріалу літературних норм вживання тієї чи іншої мовної одиниці та ознайомлення з типовими випадками їх порушення. Систематична робота в цьому напрямі виробить у студента звичку свідомого самоконтролю за власними висловлюваннями, а отже сприятиме удосконаленню культури мовлення.

Суть лінгводидактичного компонента змісту полягає в методичній інтерпретації наукових положень про ту чи іншу одиницю мови. А це означає, що кожна лекція з сучасної української мови повинна закінчуватися методичним коментарем, який містить інформацію про обсяг знань і перелік умінь учнів з виучуваної теми; мотиви відбору найефективніших форм і методів опрацювання теми з урахуванням лінгвістичної природи виучуваної мовної одиниці; конкретні методичні рекомендації щодо засвоєння учнями важких моментів теорії і запобігання типовим помилкам у аналітико-синтетичній роботі школярів. Важливо також, щоб до списку рекомендованої з певної теми літератури лектор уводив і відповідні параграфи шкільних підручників, і найважливіші методичні посібники для вчителів (звичайно, у розумних межах). Систематичне впровадження таких форм роботи дає позитивні результати: з одного боку, студенти вчать мислити методично, а з іншого – переконуються в необхідності вивчення наукової теорії, більше того – засвоюють її усвідомлено.

На практичних заняттях з сучасної літературної мови, окрім традиційного закріплення та поглиблення теоретичного матеріалу, необхідно щоразу

виконувати цілий комплекс різноманітних професійно орієнтованих вправ. Особлива роль тут відводиться лінгвістичному розбору, який є ефективною формою спостереження за мовними фактами, знаряддям їх пізнання, засобом закріплення лекційного матеріалу та, водночас, контролю за рівнем засвоєння необхідного теоретичного мінімуму. Ці ж функції виконує лінгвістичний розбір і в школі, різницю становить лише його обсяг і порівняно невелика кількість достатньо стандартних об'єктів аналізу в шкільній практиці. Тому з метою максимального наближення викладання української мови до потреб школи треба домогтися засвоєння студентами, як таблиці множення, послідовностей усіх видів лінгвістичного аналізу та того теоретичного матеріалу, який застосовується під час їх здійснення.

На безпосередню підготовку студентів до виконання майбутніх професійних обов'язків спрямовані також завдання на зіставлення теоретичної частини шкільного підручника з навчальним посібником для студентів, аналіз шкільного дидактичного матеріалу, виконання окремих вправ зі шкільних підручників, пошуки чи самостійне складання оригінальних цікавих і корисних завдань.

Виконання зазначених форм роботи дозволяє, не знижуючи вимог до власне теоретичної підготовки студентів, активно формувати необхідні майбутнім учителям навички та професійні уміння й разом з тим урізноманітнює роботу, робить її більш цілеспрямованою та жвавою.

Однак практична спрямованість у викладанні української мови на практичних заняттях не повинна обмежуватися лише формуванням вузькопрофесійних умінь. Важливими моментами у підготовці кваліфікованих спеціалістів будь-якої професії є удосконалення культури мовлення та вироблення стійких правописних і комунікативних навичок.

Реалізація кожного з цих практично орієнтованих компонентів змісту мовної підготовки досягається виконанням певних видів завдань. Так, основними засобами удосконалення у студентів культуромовленнєвих умінь (тобто вмінь правильно вживати ту чи іншу мовну одиницю) є завдання типу:

відредагуйте словосполучення чи речення; знайдіть серед запропонованих висловлювань ті, які не відповідають літературним нормам, з'ясуйте характер помилки; розкрийте дужки, поставте вміщене в них слово в потрібній формі; складіть із запропонованих слів словосполучення (речення) і под.

З метою усвідомленого засвоєння майбутніми вчителями орфографічних і пунктуаційних правил та вироблення в них стійких правописних навичок у структуру практичного заняття обов'язково треба вводити з'ясування лінгвістичної природи того правила, в основі якого лежить виучуваний теоретичний матеріал, а також вправлення у застосуванні цього та інших правописних правил.

Комунікативна підготовка майбутнього вчителя передбачає удосконалення умінь сприймати, відтворювати та створювати власні тексти різних типів і стилів, висловлюватись точно, чітко, доречно й переконливо. На вироблення комунікативних умінь спрямовані завдання типу: скласти науковий текст-розповідь про певну мовну одиницю чи мовне явище; у формі тексту-міркування довести певну думку; здійснити аналіз одиниці мови у формі тексту-опису; скласти лінгвістичну казку про засвоюваний теоретичний матеріал; написати твір-мініатюру з використанням виучуваних одиниць; перевірити, проаналізувати чи відредагувати учнівські твори й т.ін. Велике значення у формуванні комунікативних умінь мають мовні взірці, тобто тексти, які характеризуються смисловою та формальною довершеністю. Такі тексти-взірці використовуються як матеріал для комплексної роботи.

Опрацьовуючи заздалегідь план-конспект практичного заняття, важливо реалізацію всіх практично орієнтованих компонентів змісту мовної освіти (лінгводидактичного, культурно-мовленнєвого, правописного та комунікативного) спланувати не розрізненими, а органічно поєднаними частинами однієї будови, фундаментом якої є власне лінгвістичний компонент мовної підготовки, тобто теоретичні відомості про виучувану одиницю мови.

Висновки. Оптимізація професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів дасть можливість докорінно підняти рівень їхніх

знань, умінь і навичок, сприятиме підготовці кваліфікованих спеціалістів, здатних належним чином користуватися рідною мовою в найрізноманітніших життєвих ситуаціях і передати свої знання учням.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Садова І. Проблеми удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя у педагогічній теорії / Ірина Садова // Молодь і ринок. – 2012. – № 1 (84). – С. 80–84.
3. Набока О. Професійно-орієнтоване навчання як інноваційна технологія підготовки майбутніх педагогів / Ольга Набока, Станіслав Чайченко // Рідна школа. – 2014. – № 3. – С. 11–14.
4. Словарь социального педагога [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.вокабула.рф/словари/словарь-социального педагога/педагогизация](http://www.вокабула.рф/словари/словарь-социального-педагога/педагогизация)

Федчук Л. І. Професійне спрямування мовної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Анотація. Дослідження присвячене одному з ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів – процесу педагогізації навчальної діяльності студентів на заняттях з сучасної української літературної мови.

У статті розкрито особливості професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів. Зокрема, окреслено потенційний зміст лекційних та практичних занять з сучасної української літературної мови, описано технологію їх проведення.

Обґрунтовано необхідність доповнення суто лінгвістичного змісту навчання лінгводидактичним, культуромовленнєвим, правописним та комунікативним компонентами. Розкрито суть кожного з них та описано способи їх реалізації.

Зроблено акцент на тому, що реалізацію всіх компонентів змісту мовної освіти треба планувати не розрізненими, а органічно поєднаними частинами однієї будови, фундаментом якої є власне лінгвістичний компонент мовної підготовки, тобто теоретичні відомості про виучувану одиницю мови.

Ключові слова: професійна підготовка учителя-філолога, професійно орієнтоване навчання, педагогізація процесу навчання, форми й методи роботи, сучасна українська літературна мова.

Fedchuk L. I. Professional direction of linguistic training of future teachers-philologists.

Abstract. The article is devoted to one of the effective ways of forming the professional competence of future teachers-philologists - the process of pedagogization of students' educational activity in the lessons of modern Ukrainian literature language.

The peculiarities of professionally directed language training of future philology teachers are revealed. In particular, the potential content of lectures and practical classes on contemporary Ukrainian literature language is outlined. The necessity of supplementing the purely linguistic content of teaching with such professionally oriented components as linguistic, cultural, spelling and communication is substantiated. The essence of each of them is revealed: the linguo-didactic component of the content of language training is focused on the methodological interpretation of scientific provisions about a particular language unit, cultural-speaking - on improving the language culture of future specialists, and spelling and communication - on the development of the permanent spelling and communication.

Methods of implementation of each of the future professionally oriented components of language education are proposed and described. For example, it is advisable to implement the linguistic-educational component by applying such types of work as: 1) providing students with methodological recommendations on mastering the difficult moments of language theory by students and preventing typical mistakes in the analytical and synthetic work of students; 2) implementation of all kinds of linguistic analysis of university and simultaneously school programs; 3) comparing the theoretical part of the school textbook with the textbook for students; 4) analysis of school didactic material; 5) performing individual exercises in school textbooks; 6) search or self-compilation of original interesting and useful tasks.

Emphasis is placed on the fact that the implementation of all components of the content of language education should be planned not in separate but organically

connected parts of the same structure, the basis of which is actually the linguistic component of language training, that is, theoretical information about the unit of studied language.

It is proved that optimization of professionally directed language training of future teachers-philologists will give an opportunity cardinally raise the level of their knowledge, skills and attainments, will facilitate the training of qualified specialists.

Key words: professional training of philological teacher, professionally oriented teaching, pedagogization of the learning process, forms and methods of work, modern Ukrainian literature language.

Федчук Л. І. Професійне спрямування мовної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Анотація. Стаття присвячена одному з ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів – процесу педагогізації навчальної діяльності студентів на заняттях з сучасної української літературної мови.

Розкрито особливості професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів. Зокрема, окреслено потенційний зміст лекційних та практичних занять з сучасної української літературної мови. Обґрунтовано необхідність доповнення суто лінгвістичного змісту навчання такими професійно зорієнтованими компонентами, як лінгводидактичний, культуромовленнєвий, правописний та комунікативний. Розкрито суть кожного з них: лінгводидактичний компонент змісту мовної підготовки зорієнтований на методичну інтерпретацію наукових положень про ту чи іншу одиницю мови, культуромовленнєвий – на удосконалення культури мовлення майбутніх фахівців, а правописний і комунікативний – на вироблення стійких правописних і комунікативних навичок.

Запропоновано й описано способи реалізації кожного із запропонованих професійно зорієнтованих компонентів мовної освіти майбутніх . Наприклад, лінгводидактичний компонент доцільно реалізувати шляхом застосування таких видів роботи, як: 1) надання студентам методичних рекомендацій щодо засвоєння учнями важких моментів мовної теорії і запобігання типовим помилкам у аналітико-синтетичній роботі школярів; 2) здійснення всіх видів лінгвістичного розбору за університетською і одночасно шкільною програмами; 3) зіставлення теоретичної частини шкільного підручника з навчальним посібником для студентів; 4) аналіз шкільного дидактичного матеріалу; 5) виконання окремих вправ зі шкільних підручників; 6) пошуки чи самостійне складання оригінальних цікавих і корисних завдань.

Зроблено акцент на тому, що реалізацію всіх компонентів змісту мовної освіти треба планувати не розрізненими, а органічно поєднаними частинами

однієї будови, фундаментом якої є власне лінгвістичний компонент мовної підготовки, тобто теоретичні відомості про виучувану одиницю мови.

Доведено, що оптимізація професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів дасть можливість докорінно піднести рівень їхніх знань, умінь і навичок, сприятиме підготовці кваліфікованих спеціалістів.

Ключові слова: професійна підготовка учителя-філолога, професійно орієнтоване навчання, педагогізація процесу навчання, форми й методи роботи, сучасна українська літературна мова.

Федчук Л. І. Професійне спрямування мовної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Анотація. Стаття присвячена одному з ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів – процесу педагогізації навчальної діяльності студентів на заняттях з сучасної української літературної мови.

Розкрито особливості професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх учителів-філологів. Зокрема, окреслено потенційний зміст лекційних та практичних занять з сучасної української літературної мови й описано технологію їх проведення.

Обґрунтовано необхідність доповнення суто лінгвістичного змісту навчання лінгводидактичним, культуромовленнєвим, правописним та комунікативним компонентами. Розкривається суть кожного з них та описуються способи їх реалізації.

Так, лінгводидактичний компонент зорієнтований на методичну інтерпретацію наукових положень про ту чи іншу одиницю мови. Реалізується він, шляхом застосування таких професійно зорієнтованих видів роботи, як: 1) надання студентам методичного коментаря про природу виучуваної мовної одиниці та конкретні методичні рекомендації щодо засвоєння учнями важких моментів теорії і запобігання типовим помилкам у аналітико-синтетичній роботі школярів; 2) здійснення всіх видів лінгвістичного розбору за університетською і одночасно шкільною програмами; 3) зіставлення теоретичної частини шкільного підручника з навчальним посібником для студентів; 4) аналіз шкільного дидактичного матеріалу; 5) виконання окремих вправ зі шкільних підручників; 6) пошуки чи самостійне складання оригінальних цікавих і корисних завдань.

Культуромовленнєвий компонент змісту мовної підготовки передбачає удосконалення культури мовлення майбутніх фахівців. Основними способами його реалізації є: 1) формулювання на основі поданого теоретичного матеріалу літературних норм вживання тієї чи іншої мовної одиниці; 2) ознайомлення з

типовими випадками їх порушення; 3) виконання завдань на редагування висловлювань, з'ясування характеру помилки тощо.

Правописний і комунікативний компоненти мовної підготовки ставлять за мету вироблення у майбутніх учителів стійких правописних і комунікативних навичок. З метою усвідомленого засвоєння майбутніми вчителями орфографічних і пунктуаційних правил та вироблення в них стійких правописних навичок у структуру практичного заняття доцільно вводити з'ясування лінгвістичної природи того правила, в основі якого лежить виучуваний теоретичний матеріал, а також вправлення у застосуванні цього та інших правописних правил. На вироблення комунікативних умінь спрямовані завдання типу: скласти науковий текст-розповідь про певну мовну одиницю чи мовне явище; у формі тексту-міркування довести певну думку; скласти лінгвістичну казку про засвоюваний теоретичний матеріал; написати твір-мініатюру з використанням виучуваних одиниць; перевірити, проаналізувати чи відредагувати учнівські твори й т.ін.

У статті зроблено акцент на тому, що реалізацію всіх компонентів змісту мовної освіти треба планувати не розрізненими, а органічно поєднаними частинами однієї будови, фундаментом якої є власне лінгвістичний компонент мовної підготовки, тобто теоретичні відомості про виучувану одиницю мови.